

Bildande av Naturreservatet Älmås

BORÅS STAD

Kommunstyrelsen

2006-05-22

Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen beslutade i januari 2005 att ge Kommunledningskansliet i uppdrag att pröva möjligheten att bilda Naturreservatet Älmås. Kansliet bildade tillsammans med Lokalförsörjningskontorets skogsavdelning och kommunbiologen en arbetsgrupp som utarbetade ett förslag. I februari 2006 sände Kommunstyrelsen förslaget på samråd. Inkomna synpunkter har sammanställts och kommenterats i materialet.

Motiv för beslutet

De gamla byarna Älmås och Pålsbo visar unika spår av äldre tiders odlingslandskap. Området är relativt opåverkat av bebyggelse och fritt från större exploateringar.

Området har brukats i många hundra år och det avspeglas i den rikliga förekomsten av fossil åkermark från olika tidsperioder. Många stenmurar och husgrunder finns dokumenterade redan på 1869 års laga skifteskarta vilket ger en unik möjlighet att visa ett 1800-tals landskap.

Delar av området hävdas fortfarande men de öppna ytorna har under många år minskat och ersatts av lundar och skogar. Många av de äldre askarna och lindarna visar spår av hamling. För att kunna återskapa och bevara de höga natur- och kulturvärdena är naturreservat en lämplig skyddsform som säkerställer skötseln av området som idag ägs av Borås Stad.

Det är mycket värdefullt för allmänheten att kunna besöka och studera ett småskaligt ålderdomligt odlingslandskap med inägor och utmarker och kunna se hävdgynnade arter som svinrot, slättergubbe och stagg för att nämna några. På de gamla träden finns rikligt med skyddsvärda lavar och mossor.

Beslutet bidrar till uppfylla flera miljökvalitetsmål på kommunal, regional och nationell nivå.

Syfte med reservatet

- Att bevara och återskapa kulturhistoriskt intressanta miljöer, främst det förindustriella odlingslandskapet med dess mosaik av åker och äng på inägor och tillhörande utmarker.
- Att vårda och bevara områdets naturmiljöer, bland annat med hamlade träd och skyddsvärda arter så att områdets höga naturvärde består och förstärks. Hävdgynnade växter och lavar är två betydelsefulla grupper.
- Att utveckla Älmås som rekreationsområde och studieobjekt för att kunna visa hur landsbygden kunde se ut förr.

Fortsatta åtgärder

Arbetet med naturreservatet leds av ett skötselråd. Detta består av Lokalförsörjningskontorets skogsavdelning, Miljöskyddskontorets kommunbiolog, Gatukontorets parkavdelning och Kommunledningskansliets miljö- och planeringsenhet. De senare leder detta arbete. Skötselrådet beviljar ev dispenser och fastställer årligen en plan för skötseln. Till gruppen kan externa organisationer adjungeras. Som exempel kan nämnas Borås Naturskyddsförening och Skogsstyrelsen.

Utifrån förutsättningarna i planen förvaltar Lokalförsörjningsnämnden genom sin skogsavdelning naturreservatet. Lokalförsörjningsnämnden framlägger varje år en budget för verksamheten.

Kommunstyrelsen föreslår att Kommunfullmäktige beslutar:

Det område som avgränsats på beslutskarta skyddas som naturreservat med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808).

Reservatets namn skall vara Naturreservatet Älmås.

Fastställa bifogad skötselplan med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Skötselplanens övergripande mål skall gälla utan begränsning i tiden.

För att uppnå syftet med reservatet skall angivna föreskrifter gälla med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken (1998:808) samt 3 § förordningen om områdesskydd (1998:1252). Vård och förvaltning skall bedrivas i enlighet med upprättad skötselplan.

KOMMUNSTYRELSEN

Björn Wahllöf

Jörgen Rylander

Utdrag ur 7 kap miljöbalken (1998:808)

Naturreservat

4 § Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet.

Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat.

5 § I ett beslut om att bilda naturreservat skall skälen för beslutet anges.

I beslutet skall också anges de inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet, såsom förbud mot bebyggelse, uppförande av stängsel, upplag, schaktning, täkt, uppodling, dikning, plantering, avverkning, jakt, fiske och användning av bekämpningsmedel. En inskränkning får innebära att tillträde till området förbjuds under hela eller delar av året.

Om det senare visar sig finnas nya skäl eller behövas ytterligare inskränkningar för att uppnå syftet med skyddet, får länsstyrelsen eller kommunen meddela beslut om detta.

6 § Om det behövs för att tillgodose syftet med ett naturreservat, får länsstyrelsen eller kommunen förplikta ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla sådana intrång som att det inom området

1. anläggs vägar, parkeringsplatser, vandringsleder, raststugor, tältplatser, badplatser, sanitära inrättningar eller liknande anordningar,
2. bereds tillträde till mark för allmänheten där allmänheten annars inte har rätt att vistas,
3. utförs gallring, röjning, slåtter, plantering, betesdrift, avspärning eller liknande åtgärder, eller
4. genomförs undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

Ordningsföreskrifter

30 § Föreskrifter om rätten att färdas och vistas inom ett område som skyddas enligt detta kapitel och om ordningen i övrigt inom området får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, om det behövs för att tillgodose syftet med skyddet. I de fall kommunen beslutar om skydd av ett område får den meddela sådana föreskrifter.

Föreskrifterna skall gälla omedelbart, även om de överklagas.

Utdrag ur förordningen om områdesskydd (1998:1252)

Skötselplan för naturreservat och kulturreservat

3 § Länsstyrelsen eller kommunen skall fastställa en skötselplan för ett naturreservats eller kulturreservats långsiktiga vård. En skötselplan skall ingå i varje beslut om bildande av ett naturreservat eller kulturreservat. Om det finns särskilda skäl, får skötselplanen fastställas efter det att beslutet om bildande av reservatet har fattats.

Beslut och skötselplan för Naturreservatet Älmås

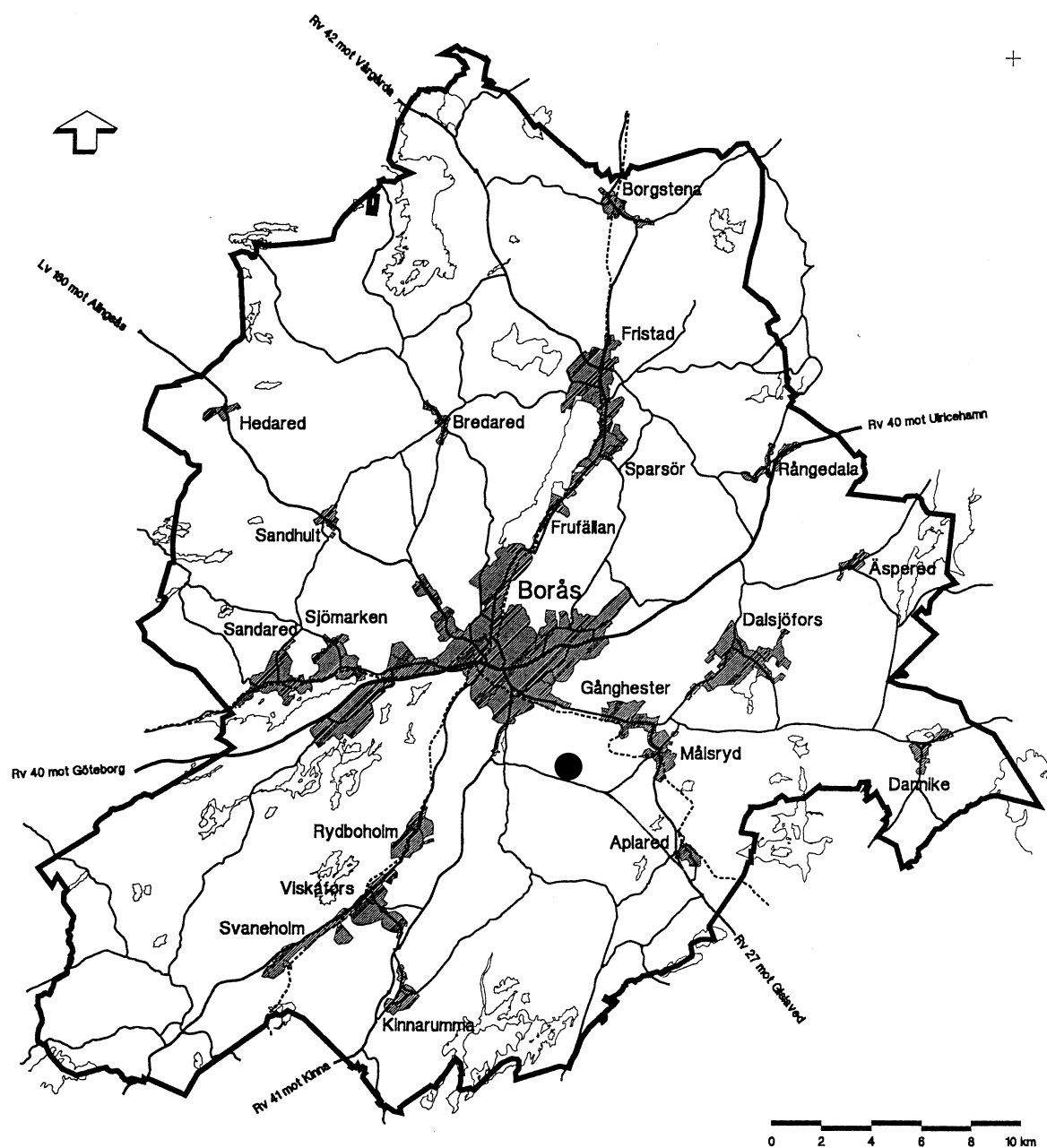

Borås Stad, Kommunstyrelsen
Maj 2006

Översiktskarta

Naturreservatet Älmås

● = område för naturreservatet

Naturreservatet Älmås

Innehållsförteckning	1
Uppgifter om naturreservatet	2
Beslut	2
Motiv för beslutet	2
Syfte med reservatet	3
Föreskrifter	3
Inskränkning i rätten att använda mark- och vattenområden	3
Förvaltarens rätt och uppgifter	3
Ordningsföreskrifter för allmänheten	4
Övriga upplysningar angående föreskrifterna	4
Beslutscharta	5

Bilagor

Bilaga 1	Skötselplan för Naturreservatet Älmås	1
	Inledning	2
	Beskrivning	2
	Riktlinjer för dispenser och andra förtydliganden	2
	Skötselplaner	3
	Mål och riktlinjer för skötseln	3
	Skötselområden	10
	Anordningar för rekreation och friluftsliv	20
	Dokumentation	21
	Kontrollprogram	21
	Uppföljning och revidering	21
	Artlista med särskilt intressanta arter	22
	Ordlista	24
	Källförteckning	24
	Karta; Skötselområden och anordningar för rekreation och friluftsliv	26
	Fornlämningskarta	27
Bilaga 2	Finansiering av förvaltningen	
Bilaga 3	Fastighetsförteckning	
Bilaga 4	Ärendets beredning	
Bilaga 5	Samrådsredogörelse	

Naturreservatet Älmås

Beslut om naturreservat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken

Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Naturreservatet Älmås
Län:	Västra Götaland
Kommun:	Borås
Församling:	Gustav Adolf
Lägesbeskrivning:	6 km SO om Borås
Kartor:	Gröna kartan 1:50000 Kinna 6C NO Gula kartan 1:20000 Målsryd 6C:85 Fastighetskartan 1:12500 6C 9g Ruered
Fastigheter, fastighetsägare, servitut mm:	Se bilaga 3
Areal:	cirka 35 ha
Förvaltare:	Borås Stad

Beslut

Kommunfullmäktige i Borås föreslår besluta

det område som avgränsats på beslutskarta skyddas som naturreservat med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808).

reservatets namn skall vara Naturreservatet Älmås.

fastställa bifogad skötselplan med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdeskydd enligt miljöbalken m.m. Skötselplanens övergripande mål skall gälla utan begränsning i tiden.

för att uppnå syftet med reservatet skall angivna föreskrifter gälla med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken (1998:808) samt 3 § förordningen om områdesskydd (1998:1252). Vård och förvaltning skall bedrivas i enlighet med upprättad skötselplan.

Motiv för beslutet

De gamla byarna Älmås och Pålsbo visar unika spår av äldre tiders odlingslandskap. Området är relativt opåverkat av bebyggelse och fritt från större exploateringar.

Området har brukats i många hundra år och det avspeglas i den rikliga förekomsten av fossil åkermark från olika tidsperioder. Många stenmurar och husgrunder finns dokumenterade redan på 1869 års laga skifteskarta vilket ger en unik möjlighet att visa ett 1800-tals landskap.

Delar av området hävdas fortfarande men de öppna ytorna har under många år minskat och ersatts av lundar och skogar. Många av de äldre askarna och lindarna visar spår av hamling. För att kunna återskapa och bevara de höga natur- och kulturvärdena är naturreservat en lämplig skyddsform som säkerställer skötseln av området som idag ägs av Borås Stad.

Det är mycket värdefullt för allmänheten att kunna besöka och studera ett småskaligt ålderdomligt odlingslandskap med inägor och utmarker och kunna se hävdgynnade arter som svinrot, slättergubbe och stagg för att nämna några. På de gamla träden finns rikligt med skyddsvärda lavar och mossor.

Beslutet bidrar till uppfylla flera miljö kvalitetsmål på kommunal, regional och nationell nivå.

Syfte med reservatet

- Att bevara och återskapa kulturhistoriskt intressanta miljöer, främst det förindustriella odlingslandskapet med dess mosaik av åker och äng på inägorna och tillhörande utmarker.
- Att vårda och bevara områdets naturmiljöer, bland annat med hamlade träd och skyddsvärda arter så att områdets höga naturvärde består och förstärks. Hävdgynnade växter och lavar är två betydelsefulla grupper.
- Att utveckla Älmås som rekreatjonsområde och studieobjekt för att kunna visa hur landsbygden kunde se ut förr.

Föreskrifter

Inskränkning i rätten att använda mark- och vattenområden.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet.

Förutom föreskrifter och förbud enligt andra lagar, författningar och förordningar är det inte tillåtet att:

1. uppföra byggnad eller anläggning
2. anlägga väg eller parkeringsplats
3. anlägga luft- eller markledning
4. anordna upplag, borra, spränga, gräva, schakta, utfylla, tippa, dika eller dämna
5. utföra skogliga åtgärder
6. framföra motordrivet fordon så att markskada uppstår
7. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel
8. gödsla
9. plantera in för trakten främmande växt- eller djurart

Ovanstående föreskrifter skall inte utgöra hinder för förvaltaren att utföra eller upphandla den skötsel som får genomföras enligt fastställd skötselplan.

Förvaltarens rätt och uppgifter

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken och 3 § förordningen (1998:1252) områdesskydd gällande förvaltning av reservatet.

Förvaltaren har rätt att:

1. märka ut reservatet
2. utföra åtgärder enligt fastställd skötselplan

Förvaltare och förvaltningsuppgifter:

1. Förvaltare för reservatet skall vara Borås Stad.
2. Naturreservatet skall utmärkas enligt svensk standard och Naturvårdsverkets anvisningar.
3. Förvaltningen bedrivs enligt fastställd skötselplan (bilaga 1). Skötselplanens övergripande mål och riktlinjer gäller utan begränsningar i tiden. Skötselplanen revideras vid behov. Behov av detaljtåtgärder för att nå uppställd målsättning kan komma att förändras varför en översyn i detta avseende bör ske med 10 års mellanrum.
4. Skötselåtgärderna skall dokumenteras av förvaltaren.

Ordningsföreskrifter för allmänheten

- C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken, om rätten att färdas och vistas i reservatet.

Förutom föreskrifter och förbud enligt andra lagar, författningar och förordningar är det inte tillåtet att:

1. insamla, skada eller föra bort hela eller delar av levande eller döda växter, mossor, lavar, svampar och ryggradslösa djur annat än bär och matsvamp
2. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning
3. medföra okopplad hund
4. göra upp eld på annan än av förvaltaren särskild anvisad plats
5. tälta eller ställa upp husvagn
6. rida eller cykla utanför vägar, stigar och leder
7. framföra motordrivet fordon annat än till av förvaltaren anvisad plats

Övriga upplysningar angående föreskrifterna

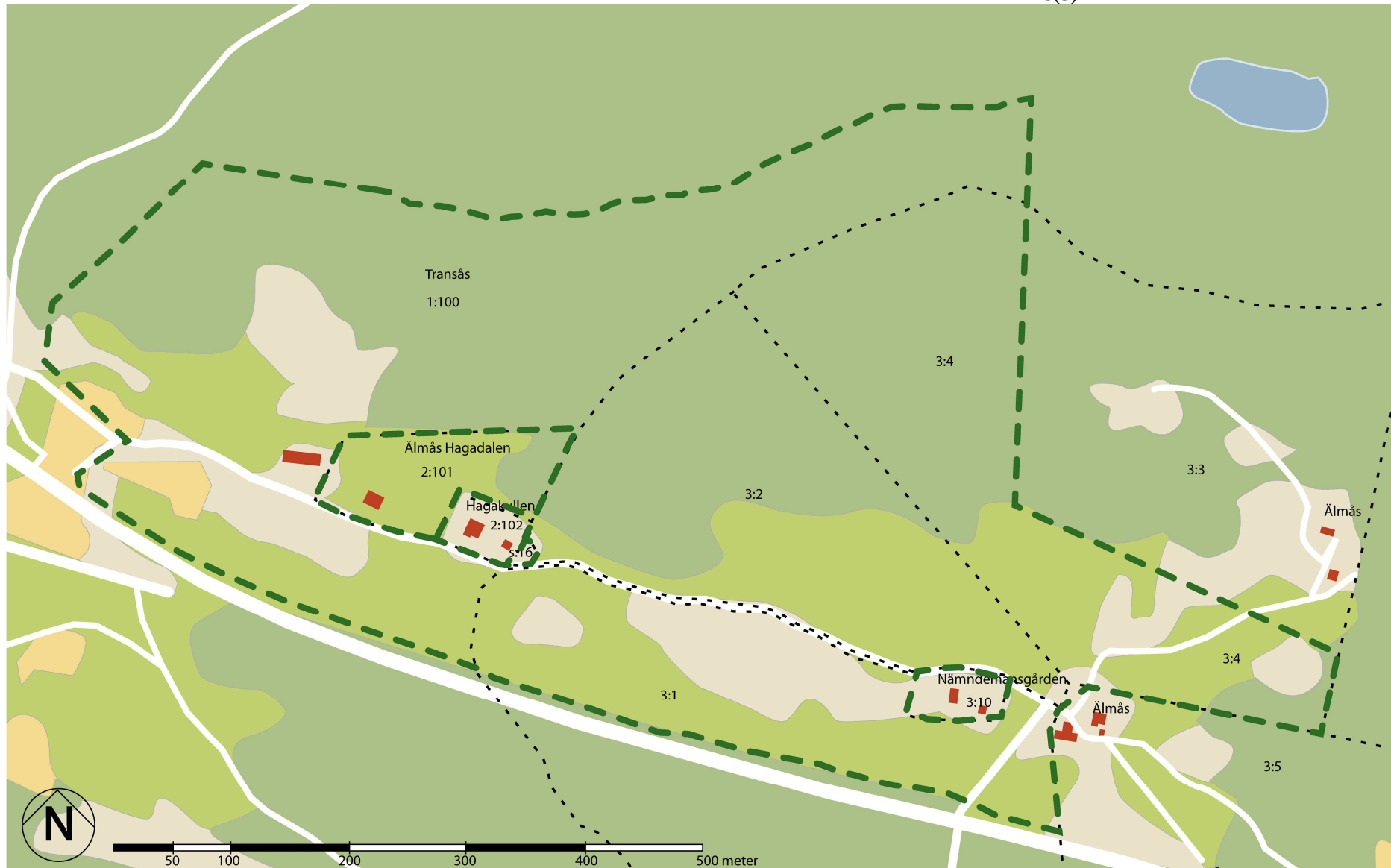
Föreskrifterna i A –C skall inte utgöra hinder för förvaltaren att utföra de åtgärder som erfordras för reservatets vård och skötsel.

Undantag från föreskrifterna ansöks om hos förvaltaren. Förvaltaren kan om särskilda skäl föreligger med stöd av 7 kap. 7 § och 16 kap. 9 § miljöbalken medge undantag från meddelade föreskrifter.

KOMMUNSTYRELSEN

Björn Bergquist
Kommunstyrelsens ordförande

Jörgen Rylander
Planeringschef

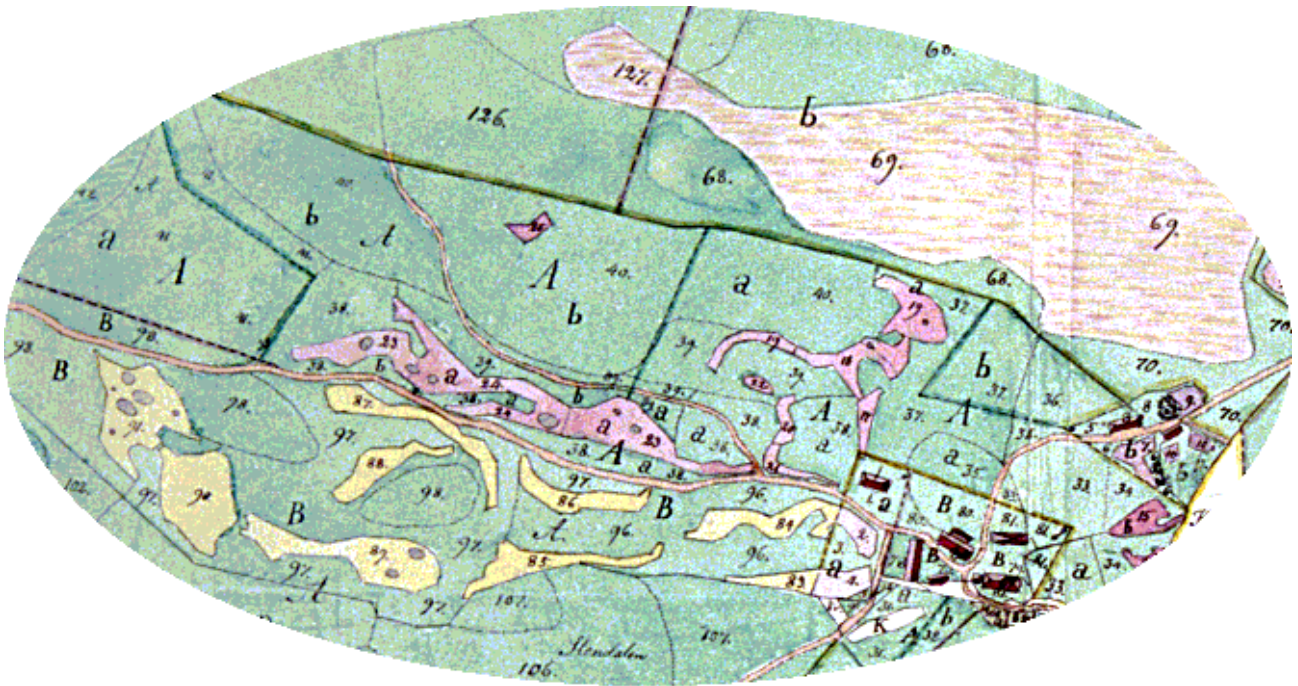

Beslutskarta

Naturreservatet Älmås

Borås Stad, Kommunstyrelsen, Maj 2006

Skötselplan för Naturreservatet Älmås

Borås Stad, Kommunstyrelsen
Maj 2006

Inledning

Älmås och Pålsbo har brukats i många hundra år och kanske rent av i mer än tusen år. Under den här tidsperioden har landskapet förändrat sig mycket och det är en omöjlighet att idag visa upp dessa skiftande former samtidigt. Det är heller inte vårt mål att försöka återskapa hur det såg ut vid ett visst tillfälle under denna tidsperiod. Däremot är det en förhoppning att vi skall kunna återskapa känslan av hur landskapet såg ut här innan de stora förändringarna i jordbruket kom. Tiden stod inte still i Älmås och Pålsbo men karaktären av det äldre jordbruket från 1700- och 1800-tal försvann aldrig vilket delvis hänger samman med områdets topografi – det var helt enkelt inte möjligt att förändra brukandet av marken i någon större omfattning.

Beskrivning

Markerna i området är ganska magra och steniga. Generellt kan man säga att hela området är en sydvästsluttning. Höjden över havet varierar mellan 164 – 210 meter. De jordbruksmarker som låg närmast bebyggelsen är idag igenväxande hagmarker och lövskog. De delar som varit odlade in på 1900-talet har ungskog av diverse trädslag medan de delar som inte odlats, till exempel stenrösen och betesmarker ofta har äldre ädellövträd. Många av de äldre träden bär spår av hamling. Det som tidigare hörde till utmarken är idag huvudsakligen gran eller blandskog.

Ett par små bäckar rinner genom området och de torkar normalt inte ut.

Det finns rikligt med kulturhistoriska lämningar. Fossil åkermark med röjningsrösen, stenmurar och spår efter flera av gårdarnas byggnader finns bevarade.

Vägen mellan Pålsbo och Älmås är gammal. Det är troligt att den i reservatet har samma sträckning idag som på 1500-talet.

Riktlinjer för dispenser och andra förtydliganden

Älmås kan bli ett tätortsnära rekreationsområde som utnyttjas på många olika sätt. De flesta aktiviteter kan pågå i reservatet, såvida inte särskilda natur-, kultur- eller friluftsvärden hotas.

Ridning och cykling

Älmås utnyttjas i viss omfattning för ridning och cykling. Hästar och cyklar på befintliga vägar utgör inget hot mot natur- och kulturvärden. Ridning och cykling utanför väg bör normalt inte ges dispens.

Övriga idrottsaktiviteter eller andra evenemang

Idrottstävlingar eller andra evenemang är inte tillåtna utan särskilt tillstånd. Principerna för eventuella tillstånd bör vara följande: Aktiviteter som hotar särskilda natur- och kulturvärden eller som innebär stora inskränkningar för det rörliga friluftslivet skall inte tillåtas. Aktiviteter med anknytning till friluftsliv eller naturstudier eller som av hävd förekommer i området bör normalt tillåtas såvida inte särskilda skäl föreligger.

El- och teleledningar

I reservatet finns el- och teleledningar. Ledningar medför att markarbete kan behöva utföras. Normalt underhåll av ledningarna och erforderliga avverkningar får utföras men skall föregås av samråd med förvaltaren.

Reparation av akut uppkomna skador på ledningar får dock utföras utan sådant samråd men skall göras med största möjliga hänsyn tagen till naturmiljön.

Naturvårdsförvaltaren skall verka för att luftledningarna i de känsligaste områdena ges en lämpligare sträckning med hänsyn till naturvärdena i reservatet. Luftledningarna bör dras om i markledning där det är möjligt utan att naturvärden skadas.

Riksväg 27

Reservatet avgränsas i söder av viltstängsel. Normalt underhåll får utföras men skall föregås av samråd med förvaltaren. Reparation av akut uppkomna skador får dock utföras utan sådant samråd men skall göras med största möjliga hänsyn tagen till naturmiljön. Avgränsningen får inte påverka vägens funktion som riksintresse. Vid behov av åtgärder för att hävda riksintresset skall, efter samråd, dispens ges från föreskrifterna.

Skogsbränder

Skogsbränder skall normalt släckas. Det är tillåtet att under kontrollerade former genomföra eller underlåta släckning av skogsbränder för att efterlikna skogens naturliga dynamik.

Skogsskador

Om skogen skadas i stor omfattning får träden tas bort. Detta bör så långt som möjligt undvikas i områden med fri utveckling.

Markskador

Markskador skall undvikas. I de fall de uppstår skall de i möjligaste mån åtgärdas.

Skötselplaner

Mål och riktlinjer för skötseln

Allmänt

Målen har utarbetats efter att ha sammanvägt bland annat tidigare markanvändning, natur- och kulturvärden, friluftslivets- och de boendes intressen samt möjligheterna att sköta området på ett rationellt och bra sätt.

Stormen ”Gudrun” (2005) har påverkat området men spåren efter stormen kommer i de flesta skötselområden att avlägsnas.

I kulturlandskapet skall målet för skötseln vara att återskapa och bevara naturtyper, arter och andra företeelser som ingått i ett äldre odlingslandskap och samtidigt skapa öppna och tilltalande områden, lämpliga som utflyktsmål. Det äldre odlingslandskapets markanvändning och utseende skall så långt det är möjligt efterliknas. Åker- och betesmarker skall hållas i hävd genom åkerbruk, bete och slåtter. Åker- och ängsytor kan med fördel slås med slåtterbalk eller lie. Slåttern skall normalt ske någon gång mellan den 15 juli och den 30 augusti. Höet skall transporteras bort. Under restaureringsfasen kan ytorna slås vid 2–3 tillfällen per år. Hässjor är positivt för landskapsbilden. Efterbete är önskvärt. Sly och buskar skall röjas vid behov så att landskapet inte växer igen. Betesdjur skall inte stödutfodras. Stängselövergångar i form av rist eller stätta anordnas på lämpliga ställen för att inte hindra allmänhetens tillträde.

Stenmurar, odlingsrösen, husgrunder, fornlämningar och andra kulturhistoriska spår skall vårdas och bevaras. Områden med fornlämningar och kulturhistoriska spår bör vårdas och tydliggöras. Särskild försiktighet måste vidtas för att minska risken för att skada dessa objekt. Stenar som ramlat ner skall återföras till lämpliga platser i muren. Kring och i stenmurar röjs sly och ungträd.

Träd bör hamlas, vilket innebär att de topphuggs på lämplig höjd över marken. Tidigare topphuggna träd kan återhamlas genom att grenarna kapas cirka vart femte år.

Död ved är värdefullt för naturvården men hör ofta inte hemma i kulturmarkerna. Det är därför viktigt att göra en avvägning av de olika intressena när tveksamma fall inträffar.

Skogsbryn och andra övergångar mellan olika marktyper är värdefulla biotoper för många växt- och djurarter.

Det finns en grusad bilväg som ingår i reservatet där biltrafik är möjlig. Vägen används av boende och för transporter. Reservatets besökare skall inte köra motorfordon genom reservatet utan endast fram till parkeringsplatsen. Det kan bli nödvändigt att sätta upp vägskyltning som upplyser om detta. Bom eller annat hinder får sättas upp för att förhindra obehörig trafik. Något årligt underhåll av vägen eller plogning ligger inte med i reservatets budget.

Inga byggnader ingår i reservatet. Nya byggnader och anläggningar får uppföras för att tillgodose syftet med reservatet.

Åkermark

Mål

- ❑ Åkermarken skall skötas så att odlingslandskapets huvuddrag tydliggörs och landskapsbilden blir öppen.
- ❑ Träd och buskar skall normalt inte förekomma på åkermark utan endast på odlingsimpediment. De skall inte få utgöra ett hinder när åkermarken sköts.
- ❑ Åkermarken skall vara tillgänglig för allmänheten med undantag av tiden före skörd eller slåtter.

Område 1:4

Riktlinjer för skötseln

- Åkermarkerna skall odlas, slås eller betas. Vid brist på betesdjur är det bättre att slå eller bruka åkermarken och istället låta djuren efterbeta naturliga slåtterängar och beta hagmark eller utmark.
- Enstaka fornåkrar får efter samråd med länsantikvarien odlas för att på så vis belysa markanvändningen i det äldre odlingslandskapet.
- Om åkermarkerna odlas bör man eftersträva en användning av traditionella äldre grödor. Det är även positivt om man sår in gamla åkerogräs.
- Åkermarker som slås eller betas under många år bör, så långt det i övrigt är lämpligt, skötas enligt de principer som presenteras för betesmark. Små åkrar kan plöjas inom större åkermarker för att belysa småskaligheten i ett äldre odlingslandskap. De delar som blir kvar mellan de plöjda avsnitten sköts genom slåtter eller bete.
- Om åkermarkerna odlas får naturgödsel användas. Om gödslade åkerytor efterbetas skall djuren hållas här och inte tillåtas vandra utanför ytan.

Betesmark

Mål

- ❑ Det äldre odlingslandskapet utseende skall efterliknas så långt som möjligt.
- ❑ Arter knutna till naturliga ogödslade gräsmarker skall kunna nyetablera sig och leva kvar samt utvecklas i livskraftiga populationer.
- ❑ Ängs- och hagmarkerna skall vara öppna eller glest bevuxna med träd och buskar.
- ❑ Grova träd skall ges förutsättningar att utvecklas.
- ❑ Betesmarkens träd skall ha en varierad åldersstruktur och nyetablering skall vara möjlig.
- ❑ Tydliggöra vissa äldre odlingsformer, fornlämningar och andra kulturhistoriska spår.
- ❑ Gynna utvecklingen av en naturlig ängsflora i de gläntor som bildas.
- ❑ Gynna utvecklingen av lundflora i områdena mellan de fossila åkrarna.
- ❑ Skapa öppna gläntor som är attraktiva som utflyktsmål.

Riktlinjer för skötseln

- Hagmarkerna skall slå och/eller betas med i huvudsak nötkreatur. Sambete eller växelbete mellan olika djurslag är positivt. Betesdrift skall ske under vegetationssäsongen. Betestrycket bör vara så högt att vegetationen är väl betad vid säsongens slut och en tät grässvål utvecklas.
- Marken skall inte gödslas.

Område 2:8

- Stängsel bör placeras så att de följer stengärdesgårdar, åkerkanter eller andra naturliga gränser i landskapet. Fällindelning skall planeras så att djuren kan beta olika områden vid olika tidpunkter på säsongen. På betesmarker med mager örtrik ängs är sent betespåsläpp oftast lämpligt. Naturbetesmarker med örtrik ängsflora bör inte ingå i samma betesfälla som frodigare kväverik mark.
- Fornåkrar och andra odlingsspår bör röjas och gallras. Vid röjning och gallring skall träd och buskar sparas så att karaktärsdragen i det äldre odlingslandskapet tydliggörs. Träd och buskar lämnas främst i anslutning till impedimenten mellan ytorna. Åkerytornas former kan förstärkas genom att vegetation lämnas i kanterna.
- Grova träd och framtida jätteekar som står i anslutning till fornåkrarna bör gynnas och frihuggas.
- Hamling av träd får genomföras och är positivt ur natur- och kulturmiljösynpunkt.
- Slåttern skall ske när huvuddelen av örterna hunnit blomma och sätta frö, men innan höet blivit så torrt att det inte går att slå. Under normala förhållanden innebär det någon gång mellan den 15 juli och den 30 augusti. Så stor del som möjligt av fältskiktet skall slå av. Ruggar av växtlighet bör inte lämnas och växterna skall slå av nära marken. Det slagna gräset skall vändas och torkas på ängen.

Utmark

Mål

- ❑ Utmarkernas utseende i det äldre odlingslandskapet skall efterliknas så långt som möjligt. Utmarkens tidigare egenskap av betesmark skall tydliggöras.
- ❑ Närmast inägomarken skall utmarken ha en relativt öppen karaktär och vara glest bevuxen med enstaka lövträd och buskar, varav en del kan vara hamlade. Övriga delar skall utgöras av en variationsrik gles olikåldrig gran- och blandskog med inslag av öppna gläntor. Delar av utmarken kan vara helt öppen hed.

Riktlinjer för skötseln

- Kontinuerlig utglesning av skogen. Döda grova träd, boträd, bärande träd, hålträd och äldre insektsangripna träd skall sparas. Närmast inägomarken bör löv gynnas och vissa träd kan hamlas.
- Utmarken bör betas.
- Svedjebruk är historiskt korrekt och kan bedrivas.

Lövskog

Område 4:1

Mål

- ❑ Lövskogarna skall hysa stor biologisk variation och inslaget av gran i lövskogarna skall vara litet.
- ❑ Ädellövträd gynnas på en del ställen. På andra delar skall en naturlig lövskogsutveckling tillåtas.
- ❑ Lövskogarna skall ha stor åldersvariation, vara flerskiktade och ha god tillgång på död ved av olika grovlek och i olika nedbrytningsstadier.
- ❑ Fornlämningar och kulturhistoriska odlingsspår bör vårdas och tydliggöras.
- ❑ Hotade och andra skyddsvärda arter skall kunna leva kvar och utvecklas.
- ❑ I lövskogarna skall finnas ingen eller liten andel gran.

Riktlinjer för skötseln

- Røjning av smågranar. Större granar huggs ned om det kan göras utan påtagliga skador på mark och annan vegetation. Enstaka granar får lämnas till skydd för t ex vissa fåglar.

Ädellövskog

Mål

- ❑ Skogstypen skall domineras av ädellövträd.
- ❑ Jätteträd av olika ädellövträd skall få utvecklas.
- ❑ Tillgången på död ädellövved och hassel, av olika grovlek och i olika nedbrytningsstadier, skall vara god.
- ❑ Grov, gammal hassel skall ges möjlighet att utvecklas och hasselns långsiktiga förnygring skall säkras.
- ❑ Arter som är knutna till ädellövskog och hassel skall gynnas.
- ❑ Solexponerade rishögar och död ved får lämnas för att gynna skalbaggar och annan fauna. Detta bör göras på platser där det inte ser störande ut.
- ❑ Betesdrift är tillåten och är oftast positiv för naturvärdena.
- ❑ Friställning av ekar prioriteras i anslutning till områden med röjningsrösen och fossil åkermark.

Område 5:1

Riktlinjer för skötseln

- Åtgärder skall genomföras för att på lång sikt gynna förnygring och utveckling av ädellövträd.
- Tidsplanen för att skapa jätteträd är flera hundra år. Under denna period skall träd som stör utvecklingen av jätteträdens kronor successivt huggas bort. Under hela livslängden skall uppväxande träd hållas undan i gläntorna runt träden. Enstaka eller små grupper av buskar av t ex hassel och sälg kan lämnas.

Barr- och blandskog med skötsel

Mål

- ❑ Skogsområdena skall vara lättillgängliga och variationsrika ströv- och rekreationsområden.
- ❑ Variationen och den biologiska mångfalden skall på sikt öka genom större andel lövträd och tall, större åldersvariation och större andel död ved i olika grovlek och nedbrytningsstadier.
- ❑ Skogens medelålder skall öka.
- ❑ Omloppstiden skall normalt vara minst 125 år.

Riktlinjer för skötseln

- Metoderna skall vara naturvårdsanpassade och tillgodose friluftslivets behov.
- Skötseln får anpassas så att ett visst virkesuttag kan göras även på lång sikt.
- Avverkningar bör anpassas i terrängen och inte göras större än ett hektar.
- Svedjebruk är historiskt korrekt och kan bedrivas.

Barr- och blandskog med fri utvecklingMål

- ❑ Skogens prägel av orördhet och vildmark skall förstärkas
- ❑ Arter knutna till naturskogar skall kunna nyetablera sig och leva kvar samt utvecklas i livskraftiga populationer.
- ❑ Spår av skogsbruk eller annan mänsklig påverkan skall synas i så liten omfattning som möjligt.
- ❑ Arter som är knutna till orörda områden skall gynnas.

*Område 7:1*Riktlinjer för skötseln

- Områdena lämnas för fri utveckling men åtgärder i området mot tomtmark kan bli aktuellt.

Våtmarker med fri utvecklingMål

- ❑ Våtmarker med fri utveckling skall vara opåverkade av mänskliga ingrepp.
- ❑ Arter som är knutna till orörda områden skall gynnas.

Riktlinjer för skötseln

- Områdena lämnas för fri utveckling.

Tomtmark

Område 9:1

Mål

- ❑ Skötseln av tomtmark skall vara ändamålsenlig för de aktiviteter som förekommer.
- ❑ Huvuddrag och detaljer i en äldre markanvändning skall tydliggöras.
- ❑ Verksamheten vid ladugården skall kunna fortsätta och utvecklas i riktning med reservatets syfte.

Riktlinjer för skötseln

- Gräsytorna får slå upprepade gånger under en säsong.

Skötselområden

Nr: 1:1

Areal: 0,4 hektar

Mål: Åkermark

Områdesspecifika mål: Områdets mosaik med åkermark och mellanliggande impediment med träd och buskar skall bevaras. Området slås i första hand men mindre ytor får odlas. De måste inte ligga på samma plats från år till år. Efterbete är positivt.

Beskrivning: Förr var detta en del av Pålsbos centrala åkermark. Än idag har det karaktären av gammal inägomark. Området är en mosaik av den äldre åkern, som är trädfri, och mellanliggande åkerholmar med ek, lindbuketter och hassel. Åkern odlades fram till cirka 1990. Efter det har åkern slagits och efterbetats. Området har av länsstyrelsen beviljats miljöstöd.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Enstaka röjningsrösen finns. Spar av grund till mindre byggnad.

Särskilt intressanta arter: backnejlika, fingerborgsblomma, grönvit nattviol, vårbrodd och äkta johannesört

Skötsel: Årlig slåtter. Efter slåttern får området efterbetas. Hasselbuskar får beskäras. Det är önskvärt att minska förekomsten av blomsterlupin och kanadensiskt gullris.

Nr: 1:2

Areal: 0,6 hektar

Mål: Åkermark

Områdesspecifika mål: Området slås i första hand men mindre ytor får odlas. De måste inte ligga på samma plats från år till år. Efterbete är positivt.

Beskrivning: Förr var detta en del av Pålsbos centrala åkermark bortsett från något mindre odlingsimpediment och åkrarna har antagligen brukats sedan mitten på 1600-talet och troligen minst 100 år dessförinnan. Åkermarken är trädlös. Åkern odlades fram till cirka 1990. Efter det har åkern slagits och efterbetats. Stora delar av området har av länsstyrelsen beviljats miljöstöd som slåttermark. Ek, lind, björk och hassel längs stenmuren i norr. Björkdunge i söder mot viltstaketet.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Stenmurar i norr och väster

Särskilt intressanta arter:

Skötsel: Årlig slåtter där det är möjligt. Efter slåttern får området efterbetas. Området norr om stenmuren är mindre lämpligt att beta. Vid behov kan denna yta slås vid ytterligare något tillfälle.

Nr: 1:3

Areal: 1,2 hektar

Mål: Åkermark

Områdesspecifika mål: Gynna ek och hassel mellan åkerytorna och i röjningsrösen. De gamla avgränsningarna med stenmurar skall åter komma fram.

Beskrivning: Området avgränsas i väster av körvägen och i söder av ett dike. Det kan delas in i tre åtskiljda delområden. Samtliga delområden hade åkrar som brukats åtminstone sedan 1800-talets senare del.

De två små åkrarna längst i sydväst brukades åtminstone i slutet av 1800-talet fram till början och mitten av 1900-talet. Idag är ytorna björkbevuxna.

Mittenåkern togs också i bruk före 1890-tal. Från att tidigare varit åker har den slagits på senare tid.

I öster finns en långsmal fuktig åker som i söder avgränsas av ett dike och i öster och norr av stenmur. Åkern odlades upp cirka år 1900 och brukades fram till senare delen av 1900-talet. Åkern håller på att växa igen främst med gran i den norra delen.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Rikligt med stenmurar. Röjningsrösen i delområde 2.

Särskilt intressanta arter: backnejlika, fingerborgsblomma, grönvit nattviol, vårbrodd, äkta johannesört och lindsåål.

Skötsel: Röjning för att stoppa igenväxningen. Åtminstone mittenåkern bör slås årligen och hela 1:3 bör betas/efterbetas. Det är önskvärt att minska förekomsten av blomsterlupin och kanadensiskt gullris.

Nr: 1:4

Areal: 1,8 hektar

Mål: Åkermark

Områdesspecifika mål: Områdets mosaik med åkermark och mellanliggande hävdade ytor skall bevaras. Rikligt med hamlade träd av olika trädslag skall förekomma främst längs vägen och på den mark som inte har odlats. Enstaka mindre åkerytor får tas upp. Odlade ytor måste inte ligga på samma plats från år till år.

Beskrivning: Förr var detta Älmås centrala åkermark och åkrarna har brukats åtminstone sedan 1600-talets mitt men troligen även långt tidigare. Än idag har det karaktären av gammal inägomark. Området är en mosaik av den äldre åkern och mellanliggande åkerholmar. Åkern har inte brukats efter mitten på 1950-talet men har betats. Området har en relativt hög krontäckning. Ett flertal äldre lövträd, framförallt ask och lind visar spår efter hamling. Flera av träden är ihåliga. Andra arter är lönn, ek, sälg, hassel och nypon. Länsstyrelsen har beviljat miljöstöd med tilläggsersättning som betesmark.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Röjningsrösen, stenmurar och stensatt jordkällare. Hela området är fossil åkermark.

Särskilt intressanta arter: fällmossa, guldlockmossa, råttsvansmossa, stenporella, trubbfjädermossa och träd-porella

almlav, grynig filtlav, lunglav och traslav

dystersopp, gul vaxskivling, kastanjesopp och mönjevaxskivling

blekstarr, blåsippan, darrgräs, gökblomster, häckvicker, kärrfibbla, lundgröe, midsommarblomster, ormbär, prästkraige, rödblåra, skogs-narv, smörbollar, stagg, sumpmåra, vitmåra och vårlök och ängsvädd

kattuggla

Skötsel: Gallring av triviallöf och gran för att öka ljusinsläppet till gräsytor. Återhamling och nyhamling. Bete med nötkreatur är prioriterat. Mindre åkerytor i området får brukas (och efterbetas) men noggrann planering krävs i så fall eftersom många känsliga arter finns i området.

Nr: 2:1

Areal: 0,8 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: Området skall utvecklas till halvöppna betade hagmarker med jätteträd.

Beskrivning: Området består av flera olika delar med skiftande karaktär och bakgrund. Det avgränsas i söder en bäck och blötare mark och i norr av väg. Området har tidigare hört till Pålsbos inägor. Här har funnits åker, äng och betesmark. De västliga partierna är öppna och väl betade. Tall, ek, björk, gran och en förekommer. Den östliga delen är en blockig sydslutning med asp, ek, lind och björk. Rikligt med smågranar finns här. Östra delen av området har beviljats miljöstöd av länsstyrelsen för att restaureras till en betad hagmark. Restaureringsfasen skall vara avslutad 2007.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Röjningsrösen och stenmur.

Särskilt intressanta arter: backtimjan, blekstarr, darrgräs, gökblomster, hirsstarr, jungfrulin, knägräs, ormrot, prästkraige, slättergubbe, stagg, svinrot, vårstarr, och ängsvädd

Skötsel: Området skall bli mer öppet. Ta bort granarna – eventuellt kan någon enstaka stor gran lämnas. Ta bort några tallar och även ett par skadade ekar vid vägen. Røj bort några av buskarna längs bäcken och gynna al och ask. Området skall betas.

Nr: 2:2

Areal: 0,5 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: Området skall utvecklas till halvöppna betade hagmarker med jätteträd.

Beskrivning: En del av Älmås inägomark som inte varit odlad. Området har varit ängsmark åtminstone sedan mitten på 1600-talet. Bitvis luckig lövskog med asp, al, ek, björk, lönn, gran och hassel. Lövträd har förekommit under hela perioden men idag har området växt igen. Området betas sedan lång tid.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Røjningsrösen, stenmurar och spår av äldre brukningsväg.

Särskilt intressanta arter: lunglav

Skötsel: Granen skall tas bort. Asparna skall avvecklas naturligt men någon förnygring skall inte ske. Gallra ek i det täta partiet. Området bör betas.

Nr: 2:3

Areal: 0,3 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: Stenmuren skall ha en framträdande position. Lövträden får hamlas.

Beskrivning: Ljust parti mellan vägen i söder och stenmur i norr. Området är idag skogsmark även om stormen 2005 fällde flera av träden. Idag finns det några gamla ekar, lönn, lind, rönn, asp, björk och hassel.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Stenmur

Särskilt intressanta arter: blodsopp
liljekonvalj

Skötsel: Området kan med fördel ingå i samma hägn som 2:4. Städa bort gammal taggtråd. Laga stenmuren.

Nr: 2:4

Areal: 2,9 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: Ett öppet landskap. Områdets mosaik med tidigare åkermark och mellanliggande hävdade ytor skall bevaras. Rikligt med hamlade träd av olika trädslag skall förekomma främst längs vägen och på den mark som inte har odlats.

Beskrivning: Området avgränsas i syd av väg och i väster och norr av den mer eller mindre sammanhängande linje av stenmurar som var gräns mellan inäga- och utmark. Åkrarna i området har brukats åtminstone från tidigt 1800-tal men odlingen upphörde troligen före mitten av 1940-talet. Före och efter denna period var området ängs- och betesmark. Lövträd har funnits i området i många hundra år. Nu är området delvis starkt igenvuxet. Även om åkerytorna inte är beskogade så skuggar trädskiktet nästan hela markskiktet. Här finns många olika sorters lövträd. Lind, alm, lönn, rönn och hassel är några exempel. Längs vägen bär askarna tydliga spår av hamling.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Hela området består av fossil åkermark, stenmurar och röjningsrösen. Här finns också en husgrund (huset revs cirka 1965) och brunn.

Särskilt intressanta arter: allémossa, fällmossa, guldlockmossa, hjälmfrullania, platt fjädermossa, råttsvansmossa, stenporella, stor hättmossa, stor ärgmossa, takskruvmossa och trubbfjädermossa

almlav, blek kraterlav, grymig filtlav, lunglav, korallav och traslav

lindskål, mandelrisk, scharlakansvaxskivling, violfotskremla och violspindling

blekstarr, flenört, grönvit nattviol, hartsros, häckvicker, knippfryle, lundgröe, blåsippa, majsmörblomma, mandelblom, skogsnarv, slidstarr, smörboll, svinrot och trolldruva

Skötsel: Ljushuggning behövs i hela området. Återhamling och nyhamling behövs framförallt längs vägen. Ta bort stora och små granar. Hägna ifrån den plats där bord och bänkar skall stå. Laga vid behov stenmurarna. Lindbuketterna i röjningsrösen kan beskäras igen. Området lämpar sig bäst för bete. Det är önskvärt att minska förekomsten av lentåtel.

Nr: 2:5

Areal: 0,5 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: Ljus och öppen hagmark.

Beskrivning: Tidigare inägomark. Mellan cirka 1975 – 2002 betades området. Två stora lönnar och en ask som har hamlats. Björk och hassel finns också. Södra delen under kraftledning och med en bullervall vid viltstängslet. Delar av området är klassat som nyckelbiotop. Marken runt befintlig bostad; framför huset, mellan ladugård och väg samt fram till stenmur i öster ingår ej i skötseln av området, och betraktas som tomtmark.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Ask med spår av hamling.

Särskilt intressanta arter: allémossa, krusig ulota, takskruvmossa och guldlockmossa
gröngöling

Skötsel: Återhamling och nyhamling. Området bör betas.

Nr: 2:6

Areal: 0,6 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: Den före detta åkerytan skall hållas öppen.

Beskrivning: Huvudsakligen fuktig mad som odlades upp på 1800-talet. Odlingen upphörde på 1940-talet. Den yta som då var odlad är trädlös men längs norra delen växer det gran. I norr markerar ett dike gränsen och i nordost finns även en liten stenmur. Längs den gamla brukningsvägen i söder finns bland annat flera grova ekar. Området betas idag. Östra delen av området har av länsstyrelsen beviljats miljöstöd som betesmark.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Stenmur och brukningsväg.

Särskilt intressanta arter:

Skötsel: Tag bort granarna. Området bör betas men får slås om det är möjligt. Betesputsning vid behov. Gynna ek och ask vid brukningsvägen.

Nr: 2:7

Areal: 0,5 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: Ta fram den tidigare gårdsmiljön. Bevvara den rikliga förekomsten av prästkrage.

Beskrivning: Gammal inägomark som åtminstone sedan 1600-talet varit äng och betesmark. En av Älmås gårdar finns här sedan mitten av 1800-talet. Vid den här tiden odlades en del av området. Hela området har betats i många år. Delar av området har växt igen. Flera grova lövträd (ask och lönn) finns. Rikligt med äppleträd och hagtorn. Ask med spår av hamling finns. Ett stort antal olika arter trädgårdsväxter finns fortfarande kvar vid den gamla tomten. Området har betats i många år. Området har av länsstyrelsen beviljats miljöstöd som betesmark som betesmark.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Grunder, (ladugården brann ned i slutet av 1950-talet och huset revs i början av 1960-talet) stenmur och hamlad ask.

Särskilt intressanta arter: allémossa och guldlockmossa
bårdlav, lunglav, västlig njurlav och skinnlav
gökblomster, prästkrage och svinrot

Skötsel: Lämpliga träd kan återhamlas och nyhamlas. Rövning av bland annat smågran. Friställ vid behov äppleträd, hagtorn och större träd. Bete, men vänta helst till efter midsommar med att släppa ut djuren på detta område. Lämpliga äppleträd kan beskäras. Aspdungen vid gränsen i öster får avvecklas naturligt men någon föryngring skall inte tillåtas.

Nr: 2:8

Areal: 0,5 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: På sikt en ganska ljus betad hagmark med hamlade träd och evighetsträd av andra trädslag än ek. Låt nuvarande stora lövträd avvecklas naturligt.

Beskrivning: Tidigare inägomark som i nordväst avgränsas av väg. Mellan cirka 1975 – 2002 betades området. Delvis blöta marker med en bäck som rinner genom området. Hela området är beskogat med olika lövträd men inga träd visar spår efter hamling. Flera stora askar, och gamla lönnar finns och något enstaka äppleträd, bok, hagtorn och al. Askföryngring förekommer. Flera olika arter trädgårdsväxter finns.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Stenmurar, stensatt körväg och fundament till flaggstång.

Särskilt intressanta arter: Bäckbräsmå, häckvicker, lundgröe, rockentrav, skogsnarv, smörbollar och äkta johannesört

Skötsel: Städning mellan väg och ladugård. Området kan med fördel hägnas ihop med 2:10. Området är lämpligt för bete.

Nr: 2:9

Areal: 0,5 hektar

Mål: Betesmark

Områdesspecifika mål: Ljus och öppen hagmark vid den tidigare åkern och mer lövskogsliknande i södra och östra delen.

Beskrivning: Detta område hörde från början till utmarken i byn men redan i början av 1800-talet odlades en del av området som åker. Mellan cirka 1975 – 2002 betades området. I södra delen utanför den tidigare åkern finns idag ett nygallrat område med främst björk. I övrigt finns det en stor variation med äldre lövträd till exempel av ek, bok, lönn, oxel och äppleträd. Nästan hela området avgränsas av stenmurar.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Mycket rikligt med stenmurar.

Särskilt intressanta arter: lunglav
oxel

Skötsel: Ta bort smågranar och en del större gran. Stängsla området, gärna ihop med 2:8. Området skall betas.

Nr: 3:1

Areal: 2,3 hektar

Mål: Utmarksbete

Områdesspecifika mål: På lång sikt skall området bli en betad gles ädellövskog. Barrskogen får avvecklas naturligt men ingen nyetablering bör ske.

Beskrivning: Blockig mark med 65-årig barrskog med viss lövinblandning. Mer än 20% är tall. Luckor i beståndet efter stormen 2005. I sydväst ett ungskogsbestånd. Öster om körvägen lövdungar med björk, rönn och hassel. I söder ett lövbryn med ek och björk mot åkermarken. Inne i skogen är fältskiktet dåligt utvecklat. En ladugård låg i östra

delen av området vid åkrarna. Den fanns åtminstone 1908 och revs troligen på 1940-talet.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Rikligt med röjningsrösen i området.

Särskilt intressanta arter: bittersopp

Skötsel: Ljusbrunnar för den äldre och yngre ek som finns. Røj bort yngre gran och tall. Området bör betas.

Nr: 3:2

Areal: 7,7 hektar

Mål: Utmarksbete

Områdesspecifika mål: Tydliggör den fossila åkermarken.

Beskrivning: I norr utgör gamla fastighetsgränsen mellan Pålsbo och Älmås gräns. Huvudsakligen en 90-årig granskog (gran 90% och tall och löv 10%). Stormen 2005 gjorde att beståndet nu har stora luckor. Cirka 2 ha i norr slutavverkades 1998 och är idag en granplantering.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Två ytor med fossila åkermarker, stenmur och hålväg finns.

Särskilt intressanta arter:

Skötsel: Området bör betas. Träden i stormluckorna kan avvecklas naturligt.

Nr: 4:1

Areal: 1,6 hektar

Mål: Lövskog

Områdesspecifika mål: Ljus och öppen lövskog som skall avskärma reservatet från vägen.

Beskrivning: Området består av flera olika delar med skiftande karaktär och bakgrund. Det avgränsas i söder av viltstängslet mot vägen. En bäck rinner genom hela området och en stor del är blöt mark.

Västra delen har tidigare hört till Pålsbos inägor. Största delen har varit åker och äng som i söder avgränsats av en mosse. I öster ligger ett blötare markområde som hörde till Älmås. Det anges 1815 som ett kärr men i mitten av 1800-talet dikades marken och odlades. Odlingen upphörde troligen på 1940-talet. Västra delen av området har beviljats miljöstöd av länsstyrelsen för att restaureras till en betad hagmark. Restaureringsfasen skall vara avslutad 2007.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Röjningsrösen och stenmur.

Särskilt intressanta arter: bäckskapania, fickpelia, fransvitmossa och sumpvitmossa

Skötsel: Ta bort gran – någon enstaka gran lämnas. Ta bort några tallar. Røj bort några av buskarna längs bäcken och gynna al och ask. Området får betas.

Nr: 5:1

Areal: 0,5 hektar

Mål: Ädellövskog

Områdesspecifika mål:

Beskrivning: Avgränsas i norr av stenmur och i nordväst och söder av väg. I väster ett fuktigt parti som hörde till inägorna men som inte varit odlat. Idag en yngre skog med asp, björk och rönn. Tätt buskskikt med bland annat hassel, gran, lönn och ek. Östra delen är en liten kulle där äldre ekar dominerar. I buskskiktet finns gran, hassel, ek, en, oxel och rönn.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Stenmur

Särskilt intressanta arter: fällmossa

liljekonvalj och piprör

Skötsel: Røj bort gran och en del björk. Ta bort någon stor tall. Området får betas.

Nr: 5:2

Areal: 1,3 hektar

Mål: Ädellövskog

Områdesspecifika mål: Öppen hagmark med hamlade träd, längs vägen som går mellan område 5:2 och 2:6. Övergår till tätare hagmark med ek och hassel västerut. Delar av området skall utvecklas till halvöppna betade hagmarker med evighetsträd medan andra delar blir mer lövskogslika med hög andel död ved.

Beskrivning: En del av Älmås inägomark som inte varit odlad. Området har varit ängsmark åtminstone sedan mitten på 1600-talet. Lövträd har förekommit under hela perioden men idag har området växt igen och blivit en lövskog. Största delen av området är klassad som nyckelbiotop. Området kan delas in i två delområden.

Västra delen karaktäriseras av 75-årig lindskog i en brant och blockig sydsluttning. Andra förekommande trädslag är gran, lönn och hassel. Skogen är flerskiktad och tät. Detta parti betas inte idag.

Mittersta delen är delvis blockig skog som domineras av äldre ek och hassel. Lönn, al, lind och björk är andra trädslag i området.

Längst ut mot vägen i östra delen ligger en gammal inägomark. Idag är nästan hela området lövskogsartat. Ask, ek, lönn, hassel och apel är värdefulla trädslag.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Røjningsrösen och stenmurar. I östra delen: stenmur och røjningsröse. Askar med spår av hamling.

Särskilt intressanta arter: hirsstarr, jungfrulin och storrams i västra delen

I öst: bandmossa, guldlockmossa, hjälmfrullania, krusig ulota, kuddtrattmossa, liten bräkenmossa, mussvansmossa, råttsvansmossa, stenporella, stor hättmossa och stor tujamossa

almlav, grynig filtlav och lunglav

kantarellmussling

tibast

Skötsel: I hela området skall granen tas bort. Mittersta delen bör betas men i lindsbogen är terrängen olämplig. Lindsbogen får utvecklas relativt fritt. I den mittersta delen kan gallring av ek bli aktuell. I öst skall återhamling och nyhamling genomföras, trädsiktet skall glesas ut. Området bör betas.

Nr: 6:1

Areal: 7,2 hektar

Mål: Barr- och blandskog med skötsel

Områdesspecifika mål:

Beskrivning: Avgränsas i norr av vandringsleden till Svarttjärn som också är reservatets gräns. I öster slutar området vid den gamla fastighetsgränsen mellan Pålsbo och Älmås. Största delen består av 35-årig granskog (90%gran och 10%löv). I söder och öster finns bestånd med 100-årig granskog. I nordöst delar av ett kalhygge från 1998.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår:

Särskilt intressanta arter:

Skötsel: Gynna lövträd vid skogsbyn och längs spår- och leder och skapa ljusbrunnar för till exempel ek där det är lämpligt.

Nr: 7:1

Areal: 1,6 hektar

Mål: Barr- och blandskog med fri utveckling

Områdesspecifika mål: Skapa naturvärden som rikligt med död ved. Genom att lämna detta område i mitten av reservatet kan man på ett pedagogiskt sätt visa hur ett fuktigt område ser ut om det inte brukas som en jämförelse till alla de andra ytorna.

Beskrivning: Från att ha varit ängsmark/betesmark odlades södra halvan av detta område från mitten av 1800-talet till början av 1900-talet. Idag består området av en 95-årig gransumpskog (gran 90% och 10% löv). En bäck rinner genom området.

Fornlämningar och kulturhistoriska spår: Delar av det gamla dikningssystemet finns kvar.

Särskilt intressanta arter:

Skötsel: Fri utveckling. Vissa åtgärder kan bli aktuella om en spång behövs för att göra leden framkomlig.

Nr: 8:1

Areal: 0,2 hektar

Mål: Våtmark med fri utveckling

Områdesspecifika mål:*Beskrivning:* Glest björkbevuxen våtmark. Några buskar av klibbal finns.*Fornlämningar och kulturhistoriska spår:**Särskilt intressanta arter:**Skötsel:* Fri utveckling.**Nr: 9:1**

Areal: 0,2 hektar

Mål: Tomtmark

Områdesspecifika mål: Ladugården kan bli aktuell som en samlingslokal/rastplats eller naturrum.*Beskrivning:* Gräsyta runt ladugård. Ladugården är byggd efter 1908, troligen på 1920-talet. Framför ladugården finns en kraftig lönn. Ladugården är i stort behov av underhåll. Det ligger många gamla bildäck bakom ladugården.*Fornlämningar och kulturhistoriska spår:* Stenmur*Särskilt intressanta arter:* bårdlav, lunglav och skorpgelelav*Skötsel:* Ytan runt ladugården slås.

Anordningar för rekreation och friluftsliv

Genom olika åtgärder skall man underlätta för allmänheten att besöka reservatet. Det skall kunna utnyttjas som rekreationsområde på sådant sätt att konflikter undviks med områdets natur- och kulturvärden.

Reservatets entréer skall kunna visa in människor till intressanta platser. Information om områdets natur- och kulturvärden skall ges via informationsskyltar och broschyrer. Spår- och leder skall vara väl märkta. Anordningar för friluftsliv och besökare skall underhållas och skötas.

I nedanstående text och på karta presenteras hur anordningar för besökare kan planeras. Kompletteringar och ändringar som inte strider mot reservatets syfte får göras.

Entré till reservatet

Besökare skall hänvisas till en entrépunkt. Huvudentrén skall nås via infarten till Hagadalen vid Pålsbo. Här skall finnas information om reservatet och vägvisare. Här skall det finnas parkeringsmöjligheter, soptunna, handikappanpassade bord och bänkar.

Utflyktsmål

I anslutning till reservatet ligger Svarttjärn. Trots att Svarttjärn inte ligger i själva reservatet ligger skötseln av grillplatsen och vägen dit från P-platsen i reservatet med i reservatets budget. Här kan finnas grillplats, ved, vindskydd, bord och bänkar, vägvisare, informationsmaterial och andra anordningar för att underlätta för besökare.

Leder

Leder skall skötas och markeras på ett konsekvent sätt. Leder skall smälta in i miljön utan att några större åtgärder görs för att öka framkomligheten. Spångar över blöta partier kan behövas och enstaka håligheter fylls igen. Buskvegetation, trädgrenar och trädstammar som utgör en säkerhetsrisk eller hindrar framkomligheten på leder kan avlägsnas.

Stigar

Utöver vägarna och de märkta lederna finns ett antal mindre stigar i reservatet. Dessa kan vid behov underhållas men normalt görs inga åtgärder för att få ett slätt ytskikt. Vägvisare skall sättas upp på strategiska punkter.

Vägvisare

Vägvisare bör sättas upp vid entrén och platser där vägar och leder, korsar varandra. Skytlarna skall utformas enhetligt.

Sophantering

Soptunnor får finnas på lämpliga platser i reservatet och de skall tömmas regelbundet.

Dokumentation

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder genom att ange:

- Skötselområde
- När åtgärden utfördes
- Typ av åtgärd

Kontrollprogram

Programmets syfte skall vara att kontrollera att skötseln är ändamålsenlig för att bevara och förbättra områdets naturvärden. Resultatet från kontrollprogrammet skall presenteras i samlad form. Länsstyrelsens lantbruksenhet kan utöva tillsyn på ytor med miljöstöd.

- Fotodokumentation. För att man skall kunna följa de stora dragen i landskapets förändring är fotodokumentation mycket viktig.
- Minst en gång per år bör samtliga anordningar för friluftsliv ses över. Det är lämpligt att upprätta en checklista med t ex tillsyn av soptunnor, städning, underhåll av informationsskyltar, vägvisare, gränsmarkering, bord, bänkar, spångar, stängsel och stängselövergångar samt markering av leder.

Uppföljning och revidering

Inom ramen för skötseln av reservatet ingår att fortlöpande bedöma om vidtagna åtgärder är ändamålsenliga för att uppnå skötsel- och kvalitetsmål. Om så inte är fallet skall skötselåtgärderna ändras.

Skötselplanen bör revideras vart 10:e år eller när berörda parter anser det påkallat. Genomförd dokumentation, kontrollprogram och uppföljning skall utgöra underlag för revideringar av planen.

En insektsinventering bör utföras före den första revideringen.

En mindre arkeologisk undersökning bör genomföras före den första revideringen. Syftet är att försöka datera de olika fornlämningarna.

Artlista med särskilt intressanta arter

Mossor

Kategori (*)

allémossa	<i>Luecodon scuiroides</i>	
bandmossa	<i>Metzgeria furcata</i>	
bäckskapania	<i>Scapania undulata</i>	
fickpelia	<i>Pellia epiphylla</i>	
fransvitmossa	<i>Sphagnum fimbriatum</i>	
fällmossa	<i>Antitrichia curtipendula</i>	s
guldlockmossa	<i>Homalothecium sericeum</i>	s
hjälmfrullania	<i>Frullania dilatata</i>	
krusig ulota	<i>Ulota crispa</i>	s
kuddtrattmossa	<i>Amphidium mougeotii</i>	
liten bräkenmossa	<i>Plagiochila porelloides</i>	
mussvansmossa	<i>Isothecium myosuroides</i>	
platt fjädermossa	<i>Neckera complanata</i>	s
råttsvansmossa	<i>Isothecium myurum</i>	
stenporella	<i>Porella cordeana</i>	
stor hättmossa	<i>Orthotrichum lyelli</i>	
stor tujamossa	<i>Thuidium tamariscinum</i>	
stor ärgmossa	<i>Zygodon rupestris</i>	
sumpvitmossa	<i>Sphagnum palustre</i>	
takskruvmossa	<i>Syntrichia ruralis</i>	
trubbfjädermossa	<i>Homalia trichomanoides</i>	s
trädporella	<i>Porella platyphylla</i>	

Lavar

almlav	<i>Gyalecta ulmi</i>	NT	s
blek kraterlav	<i>Gyalecta flotowi</i>	NT	
bårdlav	<i>Nephroma parile</i>		
grynig filtlav	<i>Peltigera collina</i>		s
koralllav	<i>Schaerophorus globosus</i>		
lunglav	<i>Lobaria pulmonaria</i>	NT	s
skinnlav	<i>Leptogium saturninum</i>		s
skorpgelélav	<i>Collema occulatum</i>	NT	
traslav	<i>Leptogium lichenoides</i>		s
västlig njurlav	<i>Nephroma laevigatum</i>	NT	s

Svampar

bittersopp	<i>Boletus calopus</i>		s
blodsopp	<i>Boletus luridiformis</i>		s
dystersopp	<i>Porphyrellus porphyrosporus</i>	NT	
gul vaxskivling	<i>Hygrocybe chlorophana</i>		s
kantarellmussling	<i>Plicaturopsis crispa</i>		s
kastanjesopp	<i>Gyroporus castaneus</i>	NT	
lindskål	<i>Holwaya mucida</i>		s
mandelriska	<i>Lactarius volemus</i>		s
mönjevaxskivling	<i>Hygrocybe miniata</i>		s
scharlakansvaxskivling	<i>Hygrocybe punicea</i>	NT	s
violfotskremla	<i>Russula violeipes</i>		
violspindling	<i>Cortinarius violaceus</i>		s

Kärlväxter

backnejlika	<i>Dianthus deltoides</i>	
backtimjan	<i>Thymus serpyllum</i>	
blekstarr	<i>Carex pallescens</i>	
blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	S
bäckbräsma	<i>Cardamine amara</i>	S
darrgräs	<i>Briza media</i>	
fingerborgsblomma	<i>Digitalis purpurea</i>	
flenört	<i>Scrophularia nodosa</i>	
grönvit nattviol	<i>Platanthera chlorantha</i>	
gökblomster	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	
hartsros	<i>Rosa villosa</i>	
hirsstarr	<i>Carex panicea</i>	
häckvicker	<i>Vicia sepium</i>	
jungfrulin	<i>Polygala vulgaris</i>	
knippfryle	<i>Luzula campestris</i>	
knägräs	<i>Danthonia decumbens</i>	
kärrfibbla	<i>Crepis paludosa</i>	S
liljekonvalj	<i>Convallaria majalis</i>	
lundgröe	<i>Poa nemoralis</i>	
majsmörblomma	<i>Ranunculus auricomus</i>	
mandelblom	<i>Saxifraga granulata</i>	
midsommarblomster	<i>Geranium sylvaticum</i>	
oxel	<i>Sorbus intermedia</i>	
ormbär	<i>Paris quadrifolia</i>	S
ormrot	<i>Bistorta vivipara</i>	
piprör	<i>Calamagrostis arundinacea</i>	
prästkra	<i>Leucanthemum vulgare</i>	
rockentrav	<i>Arabis glabra</i>	
rödblära	<i>Silene dioica</i>	
skogsnarv	<i>Moehringia trinervia</i>	
slidstarr	<i>Carex vaginata</i>	
slättergubbe	<i>Arnica montana</i>	
smörbollar	<i>Trollius europaeus</i>	
stagg	<i>Nardus stricta</i>	
storrams	<i>Polygonatum multiflorum</i>	S
sumpmåra	<i>Galium uliginosum</i>	
svinrot	<i>Scorzonera humilis</i>	
tibast	<i>Daphne mezereum</i>	S
trolldruva	<i>Actaea spicata</i>	
vitmåra	<i>Galium boreale</i>	
vårbrodd	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	
vårlök	<i>Gagea lutea</i>	
vårstarr	<i>Carex caryophylla</i>	
äkta johannesört	<i>Hypericum perforatum</i>	
ängsvädd	<i>Succisa pratensis</i>	

Djur

gröngöling	<i>Picus viridis</i>
kattuggla	<i>Strix aluco</i>

* arter klassade enligt ArtDatabankens rödlista 2006-01-12: kunskapsbrist (DD), försvunnen (RE), akut hotad (CR), starkt hotad (EN), sårbar (VU), missgynnad (NT) och signalarter (s) enligt Skogsstyrelsens lista 2004-10-27.

Ordlista

evighetsträd	träd som inte skall avverkas
fossilt odlingslandskap	äldre odlingslandskap där tidigare markanvändning har upphört
fossil åkermark	äldre åkermark där den tidigare markanvändningen har upphört
hamling	trädbeskärning; ursprungligen med avsikt att ge djurfoder
hävd	skötsel av jordbruksmark
inäga	äldre benämning för jordbruksmark (åker och äng)
impediment	mark med mycket dålig produktionsförmåga
jätteträd	träd med 5 meters omkrets eller mer
laga skifte	lantmäteriförrättning med syfte att koncentrera gårdens mark
mad	sank (ängs)mark
miljöstöd	ekonomisk ersättning från stat/EU för bl. a. skötsel av betesmarker och slåtterängar
omloppstid	i skogsbruket tiden mellan sådd/plantering och avverkning
OSA	offentligt skyddad anställning
rödlistad art	hotad art enligt officiellt fastställd lista (Naturvårdsverket)
röjningsröse	uppsamlingsplats för sten i det gamla odlingslandskapet
signalart	indikerar höga naturvärden i skogsmark (Skogsstyrelsen)
storskifte	lantmäteriförrättning med syfte att öka gårdens produktion genom att slå ihop gårdens små jordlotter till ett fåtal större
svedjebruk	förr brändes skogsmark för att skapa (tillfällig) odlingsmark
utmark	äldre benämning för betesmark och skog
ädellövträd	alm, ask, avenbok, bok, ek, lind och lönn

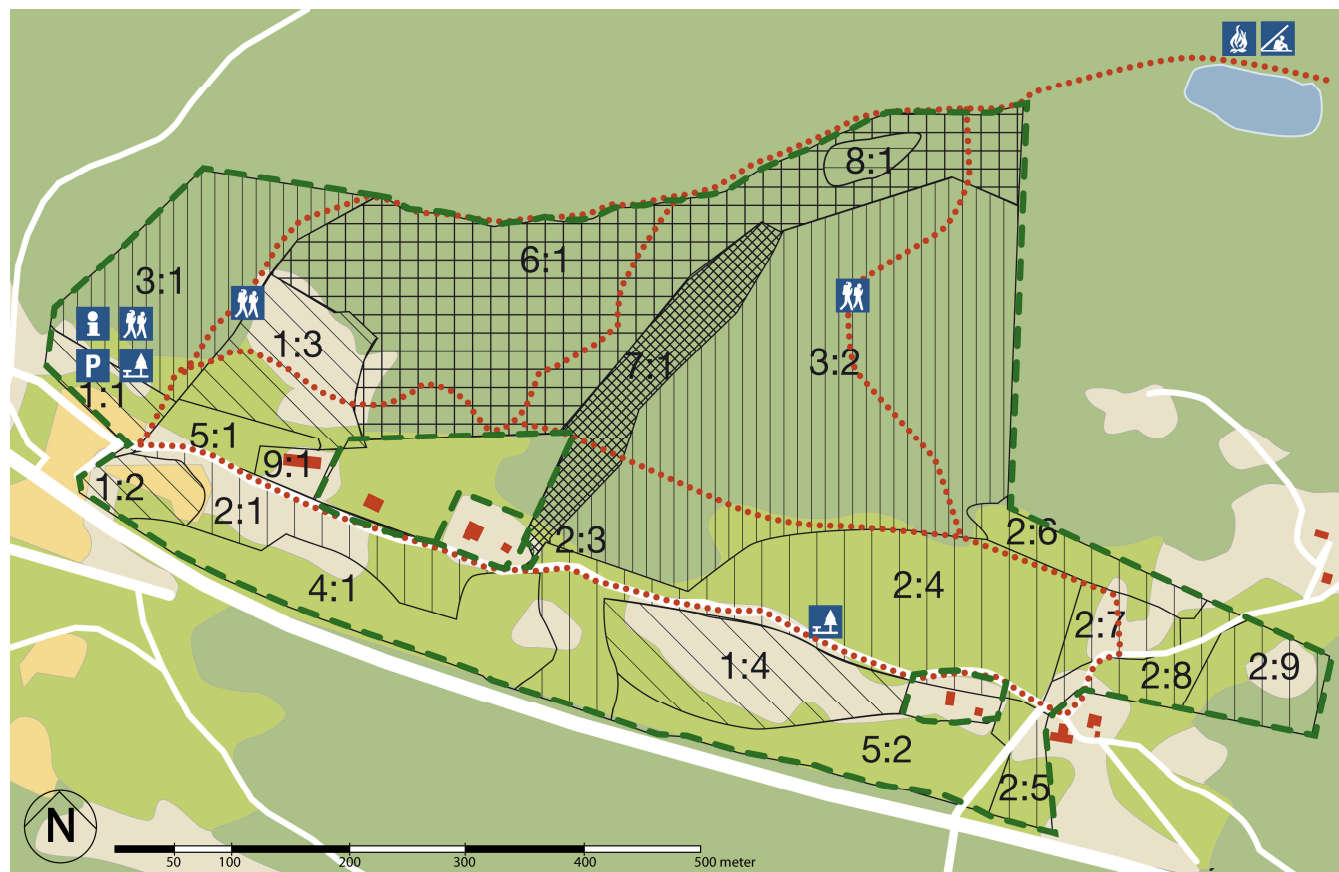
Källförteckning

- Appelqvist, T m fl. 1990. Lövskogar i Borås kommun, del I. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, 1990:5
- Appelqvist, T m fl. 1995. Lövskogar i Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Älvsborgs län Rapport 1994:1
- Aronsson, L-E. 2002. Kärlväxter i Älmåsområdet, Borås kn
- Connelid, P. 2003. Älmås, Torpa sn En landskapshistorisk utredning
- Connelid, P. 2006. Pålsbo, Torpa sn – en landskapshistorisk utredning.
- Fallberg, R. 2003. Älmås Lavar
- Gralén, H. 2002. Mossinventering i Älmås, Borås kommun
- Hultengren, S. och J Stenström. 1990. Ängar och Hagar i Borås kommun. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1990:1 (s 125-128)
- Kungl. ortnamnskommittén. 1910. Ortnamnen i Älvsborgs län, Del XI Vedens härad.
- Lantmäteriet. 1815. Elmås – handlingar rörande Storskifte
- Lantmäteriet. 1869. Elmås – handlingar rörande Laga Skifte
- Länsstyrelsen i Älvsborgs län. 1976. Natur i Älvsborgs län (s. 486)
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2005. Ansökan om projektstöd för restaurering av slåtterängar och betesmarker
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2005. Åtgärdsplan
- Naturcentrum AB. 1999. Naturvårdsplan för Borås kommun
- Naturvårdsverket. 2003. Bildande och förvaltning av naturreservat, Handbok 2003:3

- Skogsvårdsstyrelsen. 1998. Nyckelbiotopsinventering
- Skogsvårdsstyrelsen. 2000. Skogsbruksplan för Borås Stad 2000 – 2009.
- Stenström, J. 2001. Skyddsvärd natur i Borås kommun (s. 154)
- Stenström, J. 1994. Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Rapport 1994:5 (s. 78)
- Stenström, J. 1994. Ängar och hagar i Älvsborgs län, Del 2. Katalog. Länsstyrelsen i Älvsborgs län Rapport 1994:7 (s. 37)

Muntliga källor

Eriksson, Henry

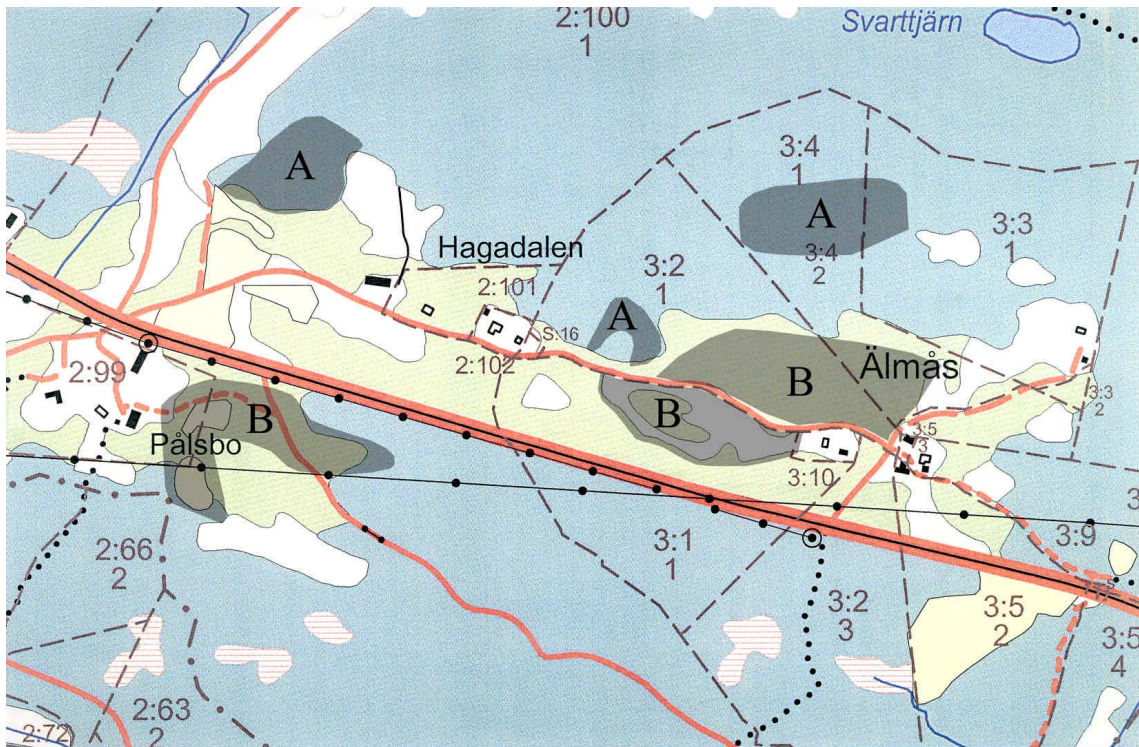
1 Åkermark	6 Barr- och blandskog med skötsel
2 Betesmark	7 Barr- och blandskog med fri utveckling
3 Utmark	8 Våtmark med fri utveckling
4 Lövskog	9 Tomtmark
5 Ädellövskog	--- Naturreservatsgräns
	Vandringsled

Skötselområden och anordningar för rekreation och friluftsliv

Naturreservatet Älmås

Borås Stad, Kommunstyrelsen, Maj 2006

Fornlämningskarta

Fornlämningsytor vid Älmås och Pålbo. Kartan upprättad 2005 av Pär Connelid.
 A = område med röjningsrösen som kan ha ett förhistoriskt eller medeltida ursprung
 B = områden med terrasskanter som visar spår av lång brukningshistoria

Omslagsfotot är en detalj från 1815 års Laga skifte i Elmås. Foto Pär Connelid

Finansiering av förvaltningen

Bilaga 2

Borås Stad bekostar bildande och förvaltning av naturreservatet.

Nedan följer en beräkning av kommunens kostnader för skötseln av naturreservatet. Kostnaderna är uppdelade dels i "istandsättningsåtgärder" som är av engångskaraktär och delas upp under 2005 – 2007 dels i "årlig drift" som är den uppskattade årliga kostnaden för förvaltningen från och med 2008.

Skötseln av naturreservatet ingår i kommunens skogsförvaltning. OSA-verksamheten utför större delen av skötseln. Kostnader och intäkter för skogsskötsel och OSA-verksamhet ingår inte i nedanstående kalkyl. Borås Stad har garanterat den fortsatta skötseln av naturreservatet som en förutsättning för att erhålla de statliga bidragen för lokala naturvårdsprojekt och ramen för verksamheten "Naturvård" höjdes 2005 med 170.000 kronor med avseende på det blivande Naturreservatet Älmås.

Åtgärd	Istandsättning		Årlig drift
	Totalt	Varav utfört t. o. m. 2005	
Skötsel av kulturlandskapet, stängsling, betesdjur m. m.	500.000	37.000	90.000
Anläggning och underhåll av parkeringsplatser, stigar och vägar.	55.000		30.000
Information och skyltning, markering av reservatsgränser. Utplacering och underhåll av bord och bänkar m. m. Tillsyn och städning.	360.000	101.000	20.000
Förvaltning, tillsyn och kontrollprogram.	85.000	5.000	30.000
Totalt	1.000.000	143.000	170.000
Statsbidrag	500.000	55.000	
Nettokostnad	500.000	88.000	170.000

Ärendets beredning

Området har länge varit känt för att hysa höga naturvärden. Älmås nämns bland annat redan i länsstyrelsens inventering av natur 1976. Ett flertal inventeringar har uppmärksammat många intressanta arter och i kommunens naturvårdsprogram (2001) klassas delar av området som klass I – högsta naturvärde.

Restaurering och reservatsbildning har diskuterats vid upprepade tillfällen men det var inte förrän möjligheten kom att söka statliga bidrag för lokala naturvårdsprojekt (2004) som konkreta planer tog form. Kommunstyrelsen ansökte om bidrag den 2 juli 2004 och Länsstyrelsen i Västra Götalands län beviljade projektet stöd den 16 december 2004.

De närboende privatpersoner som direkt berörs av reservatet har informerats under arbetets gång och ett informationsmöte hölls den 8 december 2005.

Förslag till beslut och skötselplan skickades ut på remiss under perioden 13 februari – 24 mars 2006.

Avsikten är att naturreservatet bildas av Kommunfullmäktige den 15 juni 2006.

Bildandet och säkerställandet av skötseln i Naturreservatet Älmås bidrar till att uppfylla några av de miljömål för Borås Stad som antogs av Kommunfullmäktige 2003.

För ärendet ansvarigt kommunalråd är Björn Wahllöf.

Den grupp som arbetat med utformningen av detta dokument har bestått av Olof Svensson, Kjell Johansson och Julie Witwicki Carlsson från Lokalförsörjningskontorets skogsavdelning, Bengt Himmelmann från Kommunledningskansliet och Jenny Pleym från Miljöskyddskontoret.